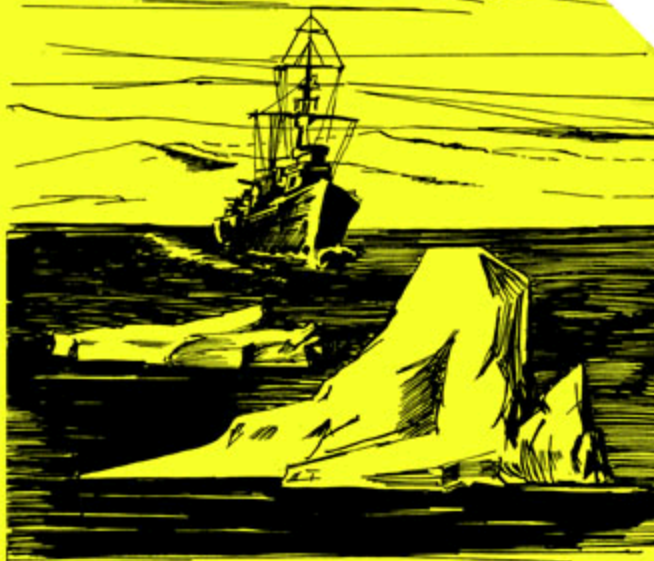

VYCHÁZÍ
KNIŽNĚ POPRVÉ

Ilustroval Michal Halm

JAN WELZL

**HRDINOVÉ
LEDOVÉHO MOŘE**

JAN WELZL

HRDINOVÉ LEDOVÉHO MOŘE

2011

Illustrations © Michal Halm, 2011

Editor © Michal Huvar, 2011

© *Carpe diem*, 2011

www.carpe.cz

Made in Moravia, Czech Republic, EU

ISBN 978-80-87195-19-2

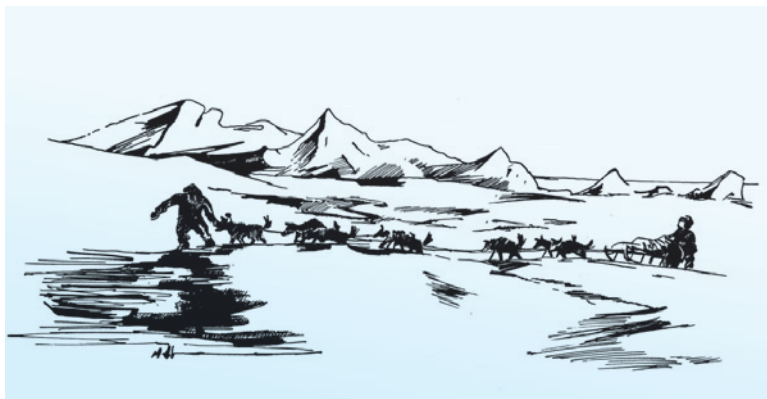
**HRDINOVÉ
LEDOVÉHO MOŘE**

Lovci, nikoli vědci

Když jsem se dostal šťastně hned v prvním roce svého pobytu na vysokém Severu do oblasti Ledového moře a poznal jsem prazvláštní, zázračný svět, o jakém se mně dříve nesnilo ani v nejpodivnějších snech, toužil jsem poznat tyto hrůzně krásné končiny nejenom z paluby velrybářských lodí nebo nanejvýš z ledového břehu, svírajícího vodní pruh táhnoucí se mezi ledem, ale proniknout tyto nesmírné pláně a pahorkatiny, tajemné Ledové moře, prořezávané nesčetnými kanály, projít jím skrz naskrz. Věděl jsem, že žijí na Severu i starší otužilci, kteří už prodělali ledacos, ale kteří se nikdy neodvážili táhnout se smělymi loveckými výpravami do nitra těchto ledových pouští, které už smazaly tolik nadějí a pohltily tolik životů. Ale věděl jsem také, jaké požehnání přineslo toto Ledové moře lidem odvážným, kteří si odtud odnášeli v kožišinách, v rybách nebo v tulením a mrožím mase opravdu bohatství. Proto když se za mého pobytu na Novosibiřských ostrovech organizovala lovecká výprava na sever, hned jsem se přihlásil a byl jsem šťastný, že jsem byl přijat. Podnikl jsem později za svého pobytu na Severu podobných velkých výprav třináct a teprve potom jsem mohl říci, že znám Sever. Všecky pestré příhody a dojmy z lovů v severní Kanadě nebo na Aljašce blednou před mými vzpomínkami z výprav do tajemného Ledového moře, na místa, kam zřídka kdy zabloudila lidská noha.

Ledovým mořem nazývám na rozdíl od Severního arktického oceánu tu jeho část, která je věčně pokryta ledem.

Je to přibližně od 79. až 81. stupně severní šířky. V uzavřeném Arktickém oceáně jsou vlastně Novosibiřské ostrovy, můj domov, vysunutý nejvíce k jihu. Tyto ostrovy, Figurin, Štelbovil, Barešim, Ljachov, Bennet, De Longovy ostrovy Henriette a Jeanette, dále Tadeusz, Kotelnyj, Nová Sibiř, Valja, Velhobil, Světov, Bělkov, Plelkov, Bližnyj a Kocnyj a jiné ostrovy, byly obydleny v prvních dobách mého pobytu na Sibiři asi dvě stě padesáti polárníky; kromě nich žily tu ovšem eskymácké rodiny. Tak jako byli tito Eskymáci ze všech mongolských kmenů namnoze na nejnižší úrovni, tak taky musím přiznat, že ani bílí polárníci nebyli výkvět moudrosti bílého plemene. Mnozí z nich, ba většinou, neuměli ani číst, ani psát. Proto nebyly naše výpravy do Ledového moře výpravami vědců, toužících dosáhnout severního pólu nebo pevně stanovit polohu severního pólu magnetického. Ne. Na ničem podobném nám nezáleželo, třeba dosažení vysokých stupňů a minut platilo za velkou odvalu a získalo odvážlivci nesmírnou čest a slávu. My jsme však podnikali tyto výpravy, jenom abychom se užívali. Právě tak jako na pevnině, tak i sem jezdili jsme jenom na lov, za zvěří. Volaly nás tam bělostné, drahocenné kožišiny polárních rosomáků, vlků, vyder, havolin, chocholin, anulin, zvířeny vodotrysk velrybího dechu, břehy ledových jezer pokryté armádou tuleňů, mrožů, lvounů a mořských krav, lákaly nás sem nesmírné tahy ryb. Jenom naše kapsa a náš žaludek nás štvaly k vysokým zeměpisným šířkám, kde jsme pod věčným kroužením slunce pátrali po zvěři, ubité polárními bouřemi, utloukali mrože, zatahovali sítě na miliony lososů nebo vytahovali za součinnosti prudkého vysokého přílivu ukořistěnou velrybu z úzkého kanálu na led.

Dříve než začnu sbírat ve své stárnoucí hlavě všechny zkušenosti, abych popsal tvářnost Ledového moře, musím se zmínit o organizaci podobných výprav. Zpráva o chystané výpravě se rozšiřuje obvykle už na podzim, často se lovci domlouvají již v pralesích Rocky Mountains nebo u řeky Mackenzie, na Aljašce, kam je právě osud zavál a sehnal dohromady. Polárník, který se rozhodl, že se zúčastní nejbližší výpravy do Ledového moře, zůstává té zimy doma, aby si odpočinul a aby hned koncem března nebo v dubnu byl připraven a mohl se uplatnit se svými psy, saněmi a zkušenostmi. V takových zimách, které jsem strávil na Nové Sibiři ve své jeskyni, mohl jsem se aspoň pořádně přesvědčit, co dovede zima v těchto končinách, a ostřílet se takto pro připravovanou výpravu. Taková zima je opravdu dobrá zkouška pro příští svízelné pronikání ledovými pustinami. Když moře zamrzá a obzor se trhá příšernými ranami ledu, drceného přílivem, zalezeme všichni do jeskyní, které se zachvívají jako při zemětřesení.

Po několika dnech mráz trochu poleví, hřmot přestává, protože led je již tak silný, že příliv ho neprorazí, a tu můžeme ještě na zamrzlé moře. V té době vycházíme někdy na lov ledních medvědů, na saních se psy, směrem k Nové Zemi. To jsou však menší výpravy, pro velký mráz nelze se pouštět příliš daleko. Na jedné takové výpravě jsem skolil s Eskymáky osmnáct ledních medvědů, což byl můj největší lovecký výkon. Šest medvědů jsem si nechal, ostatek jsem dal Eskymákům. Maso je dobré pro psy. Tehdy mne však zastihl na zpáteční cestě mráz osmdesát stupňů pod nulou. Naštěstí jsme měli s sebou všichni masky na obličej, proto mně jenom trochu omrzly prsty na nohou. Někdy také rozvážím ještě v těch dnech od ostrova k ostrovu se svými psy zboží ostatním polárníkům. Ale cesta je to svízelná, opravdu dobrá zkouška pro výpravu do Ledového moře, která mne čeká příštího jara.

Mys Čeljuskin, ostrov Osamocení a Nová Země

Zima přejde, v polovici března dozuří polární bouře, jsme osvobozeni, můžeme ze svých hrodek a pilně se připravujeme. Chystáme psy, opravujeme saně, dáváme dohromady zásoby, stany, ručnice, municí, Eskymáci vytahují koburky, své kožené čluny, které jsou nezbytné pro výpravu do Ledového moře. Takový koburuk je dvacet pět až třicet pět metrů dlouhý a unese až dvacet tun nákladu. Vpředu a vzadu je na dně opatřen sáňkami z velrybích kostí. Jde-li výprava po ledě, táhnou prázdný koburuk psi, zboží je naloženo na obyčejných saních. Musíme-li přes vodu, pak se koburuk spustí na hladinu, saně, muži i psi se pak plaví v koburuku na druhý břeh. Kromě koburuku má každý Eskymák s sebou svůj kojuk, malý člunek pro jednu osobu, člun tak lehký, že ho i slabý Eskymák unese na zádech.

Všechny přípravy jsou skončeny, a je-li příznivé jaro a dobré počasí, pak vyrazí výprava na saních již v dubnu nebo začátkem května. Co do velikosti jsou výpravy ovšem velmi různé. Někdy jenom deset saní, někdy však až sto. Jedeme-li na saních, bývá naším cílem obyčejně Nová Země nebo Země Františka Josefa. Bereme s sebou jenom zásoby nejpotřebnější, protože jakmile ledy odejdou, přijede za námi k okraji Ledového moře na místo, které určíme, loď se zásobami. Tak se zbytečně nevysilujeme taháním příliš velkých zásob. Nejdříve objedeme Novosibiřské ostrovy a přibíráme účastníky výpravy; konečné východisko je skoro vždy na ostrově Figurině, který je nejsevernější obydlýný

z novosibiřského souostroví. Odtud míříme na západ k mysu Čeljuskinu a podle ostrova Osamocení dále na západ k Nové Zemi nebo do Karského moře.

Přímo na mysu Čeljuskinu jsem nebyl nikdy, ale viděl jsem jej zdaleka. Jsou to holé, rozežrané skály, opuštěná místa, nejsevernější cíp asijské pevniny. Eskymáci tam vždycky na několik hodin zajížděli a vraceli se se značnými zásobami zvěře, která tam byla ubita polární bouří. Severně od tohoto mysu jsou prý ostrůvky, kterým říkají Země cara Mikuláše. Ale tam jsem nebyl nikdy, ta část Arktického oceánu je málo probádaná. Podobně mluvívají o nějakých ostrovech, které prý leží severně od ostrova Osamocení, ale nikdo zde nakonec ostrůvků nenašel. Ostrov Osamocení sám je pusté skalisko, jakoby ožrané obrovskými myšmi. Zde nežije nikdo. Jinak je tento ostrov zajímavý tím, že v létě bývalo v jeho okolí v ledových kanálech velmi mnoho velryb. Severně od tohoto ostrova se táhla nejdůležitější vodní pasáž Ledového moře, které jsme říkali Severozápadní vodní cesta. Budu o ní ještě mnoho vypravovat.

I Nová Země má podobně chmurnou, nevlídnou tvářnost, jako mys Čeljuskin nebo ostrov Osamocení. Ale na rozdíl od těchto míst žili tehdy na Nové Zemi lidé, několik eskymáckých rodin, většinou na západním břehu. Tito domorodci se netvářili skoro nikdy vlídně, když jsme se tu objevili. Byli na velmi nízké úrovni, i naši Eskymáci novosibiřští byli proti nim páni a mudrcové. Krajina je tu tak pustá, že holé Novosibiřské ostrovy jsou proti Nové Zemi pravým rájem. Zde je jenom písečná skála, sníh a led, v některých letech prý zde ani v létě led neroztaje. To se stává

na Nové Sibiři málokdy. Zato se u Nové Země hemží voda rybami, jak jenom se začne moře s přibývajícím jarem otvírat. Podobně je tomu v zálivech Karského moře.

Za Zemi Františka Josefa

Druhým cílem při výpravě saněmi po ledě bývala Země Františka Josefa. Ale k těmto strašně pustým, neobydleným ostrovům jsme přece nejčastěji zajižděli na lodích, které byly základem každé větší výpravy. Lodi se nemohou pustit ovšem na Sever v dubnu, tehdy je ještě celý Arktický oceán pod ledem, po vodě není nikde ani památky. Ledy praskají až v květnu. Slunce napřed rozpustí všecek sních na ledě, pak led počne pórovat a trhat se. Místy je led hrozně silný, je však vytrvale rozežírán shora sluncem a zdola vodou, až ho náhle prudký příliv přelomí. Jsou to také silné rány, ale není to zdaleka tak zlé, jako když oceán zamrzá. To už je všude na ostrovech živo. Na pobřeží Arktického oceánu, na Sibiři, na Aljašce i v severní Kanadě kotví velrybářské lodi, které hned, jakmile se moře začne otvírat, po vysokém jarním příboji, plují do obchodních přístavů, kde nakoupí velké zásoby živobytí a potřeb pro polárníky, s nimiž jsou ve spojení a o jejichž chystané výpravě do Ledového moře vědí už od podzimu.

Jakmile je moře volné, rok příznivý a kapitán znalec, pluje loď k hranicím Ledového moře na 79. až 80. stupeň, nebo jestliže je menší, pouští se ještě dále na smluvené místo, kde na ledě složí zásoby. Zatím však co velké lodi ještě čekají, vyrazí z Novosibiřských ostrovů účastníci na malých benzinových lodích, které mohou proplout úzkými kanály osvobozujícího se moře až do kanálů věčného ledu. Na těchto lodích jsou zase jen nejnnutnější zásoby, protože víme, že velká loď

dodatečně všecko za námi přiveze. I s těmito malými loďmi objíždíme ostrovy, až z konečné stanice na Figurině vyrazíme na západ nebo na severozápad, podle toho, je-li naším cílem Nová Země nebo Země Františka Josefa. Někdy se jednotlivé části výpravy scházejí však vůbec až u těchto opuštěných ostrovů, loví tu zatím v blízkosti velkých vodních cest, do nichž může i velká loď se zásobami, a teprve po jejím příjezdu se pustí výprava daleko do nitra ledové pouště. Velké lodi mohou na sever až v červnu nebo v červenci, až vysoký jarní příboj roztrhá poslední zbytky ledu a odnáší je k Beringově úžině.

V pozdějších letech, kdy jsme měli na Novosibiřských ostrovech již své lodi, nebyli jsme ve svých výpravách odkázáni na zlodějské velrybářské kapitány. Byly to vesměs lodi koupené od velrybářských kapitánů, kteří přijeli na Sever za štěstím, ale buď pro smůlu nebo nezkušenosti nenalovili dost velryb, hmotně se zničili, a tak byli nuceni prodat loď

se vším všudy, aby mohli vyplatit aspoň bouřící se mužstvo a dostat se do Spojených států s holýma rukama. V Americe se vůbec mnoho mluví o milionech, které leží na Severu; jenom je shrábnout. A tak tam leckdy přijedou lidé plni dobré víry, a končí často sebevraždou. Je opravdu smutné vidět takového člověka, který celé jmění své i svých příbuzných vložil do podobného podniku, a nyní tu stojí jak blázen a neví, co dělat. Nezasťelí-li se, stane se z něho lupič, podvodník s otrávenými kořalkami, lotr, slepý tygr, je konec konců dopaden, usvědčen, odsouzen, polit benzinem a upálen. A jeho nešťastná loď dostane nový nátěr, nové jméno a slouží zas jiným pánům.